

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ХАРИЗМАТИЧНИХ ПОЛІТИКІВ РІЗНИХ ПСИХОТИПІВ

У статті за результатами лінгвостилістичного аналізу текстів промов американських харизматичних політиків, які належать до екстра- та інтровертивного типів особистості, встановлено інвентар вербальних засобів, притаманних їхньому публічному мовленню. Розглянуто сутність феномена харизми з огляду на його багатоаспектний міждисциплінарний характер та узагальнено якості, які вирізняють харизматичного політичного лідера. З'ясовано, що не існує одного типу харизмата, а ступінь вияву харизматичності окремої політичної особистості зумовлюється низкою психофізіологічних, соціокультурних і функціонально-прагматичних чинників. За результатами узагальнення теоретичних та експериментальних фактів щодо взаємозв'язку між психологічними характеристиками людини та її мовленням визнано за доцільне розглядати дві моделі комунікативної поведінки харизматичних політичних діячів, притаманних, відповідно, інтровертам і екстравертам. Шляхом лінгвостилістичного аналізу публічних промов американських політиків, які, згідно з даними експертів, належать до екстравертивних та інтровертивних типів особистості, з'ясовано, що мовлення екстраверта є більш експресивним, вирізняється лінгвостилістичними ознаками неофіційності та кваліфікується як менш структуроване і менш логічно побудоване у порівнянні з мовленням екстраверта. Інтроверти характеризуються, відповідно, більш логічним структуруванням висловлень та чітким дотриманням мовностилістичних норм комунікації. До диференційних ознак мовлення екстравертивних харизматичних політиків відносимо порушення синтаксичних і лексичних норм, використання стилістично зниженої лексики і просторіч, у той час, як мовлення інтровертивних харизматичних політиків марковане розгорнутими й варіативними синтаксичними конструкціями та багатим лексичним складом. Встановлено також, що на специфіку актуалізації усного мовлення харизматичних політичних особистостей впливає форма політичного дискурсу, яка може нівелювати мовностилістичний вияв екстравертивності та інтровертивності політичної особистості.

Ключові слова: харизма, політичне мовлення, вербальні засоби, екстраверт, інтроверт, психотип.

Вступ. У сучасних умовах гетерокультурного спілкування та з огляду на глобалізаційну траєкторію розвитку України актуалізується потреба в коректному декодуванні публічного політичного мовлення, оскільки, як відомо, політика безпосередньо впливає на перебіг більшості процесів в усіх аспектах людського життя. За цих обставин і виникає необхідність в обґрунтуванні специфіки взаємодії мовних і позамовних засобів актуалізації усного мовлення харизматичної політичної особистості, здатної апелювати до мільйонів людей на глобальному рівні.

Окремі питання лінгвістичної специфіки політичного дискурсу висвітлювалися у працях вітчизняних (О. С. Фоменко, Ю. І. Вільчинська) і зарубіжних дослідників (М. В. Гаврилова, В. И. Герасимов, М. В. Ильин, В. З. Демьянков, С. Schäffner), зокрема у площині ролі *невербальних засобів* в актуалізації політичного дискурсу (І. І. Серякова, А. В. Сотников), *маніпулятивного потенціалу публічних промов* політиків та механізмів його реалізації (О. Л. Михалёва, В. Е. Чернявская, А. В. Сотников, М. Ільченко, В. В. Петренко, Л. С. Козуб), *просодичних характеристик* публічного політичного мовлення (І. О. Андрущенко, В. В. Данилина, Ю. А. Васік, О. О. Вольфовська, Н. О. Коваль, А. В. Сотников) тощо.

Щодо феномена харизми, то він залишається, переважно, предметом вивчення психології та психотерапії, а питання харизми політичного діяча розглядаються, як правило, в галузі політології (М. Вебер, Ж. Блондель, С.М. Зінев, С. Московічі, Н. Фрейк, Д. В. Шихненко). Існують також окремі напрацювання зарубіжних дослідників з царини PR-менеджменту, присвячені ролі харизми політика у формуванні його іміджу (К. В. Кіуру, Ada-Maria Țîrlea). У межах лінгвістичних досліджень феномен харизми розглядався лише у науковому доробку Н. В. Петлюченко, спрямованому на зіставлення мовлення німецьких та українських політичних діячів.

Тому *метою* цієї праці є встановлення системи мовних засобів, притаманних мовленню екстравертивних та інтровертивних харизматичних політичних особистостей, шляхом виконання мовностилістичного аналізу текстів промов президентів США Б. Обама та Д. Трампа.

Методи та методика дослідження. Для вивчення специфіки взаємодії мовних засобів емоційного мовлення харизматичних політичних діячів різних психотипів було створено експериментальний корпус з тринадцяти текстів промов (62 000 слів) американських президентів Б. Обама і Д. Трамп, які були кваліфіковані експертами як харизматичний екстраверт та інтроверт відповідно.

У процесі дослідження застосовувалися теоретичні загальнонаукові методи дедукції, індукції, а також емпірико-теоретичні методи аналізу й синтезу. Аналіз матеріалу дослідження та обґрунтування його результатів було здійснено із застосуванням методу аналогії, моделювання та вербальної інтерпретації даних.

Результати та дискусії. Зазначимо, перш за все, що на теперішній час існує значна кількість підходів до трактування харизми, кожен з яких відбиває певний етап у формуванні розуміння цього феномена у суспільній свідомості. При цьому сучасні дослідження харизматичної особистості є переважно прикладними, спрямованими на розробку PR-стратегій у політології, соціології, іміджеології та на прогнозування соціальних процесів.

Як наголошує Н.В. Петлюченко, поняття «харизма» вживається радше у навколонуковому, ніж у науковому обігові [7, с. 8], що призводить до спрощеного побутового трактування цього явища. Саме тому у нашому подальшому дослідженні спиратимемося на запропоноване дослідницею визначення харизматичної особистості як мовної особистості політичного лідера, який у період кризової (революційної) ситуації здатний здійснювати емоційне керівництво масами [там само].

Закцентуємо увагу на тому, що харизматичним лідером може бути та людина, яка очолює певну соціальну групу завдяки своїм винятковим особистісним якостям [7, с. 24]. При цьому харизма не існує у вакуумі, а харизматичний лідер повинен мати «спільну історію» (shared history) зі своєю аудиторією, що й надає йому можливість здійснювати на неї прагматично-сугестивний вплив [8, с. 655]. У свою чергу, К. В. Кіуру [3, с. 125] зазначає, що харизматична особистість повинна мати так звані інтерактивні здібності, які дозволяють реалізовувати раціональну та емоційну взаємодію з аудиторією. Харизматичний лідер виокремлюється серед інших саме завдяки підвищеній інтенсивності вияву зазначених якостей, проекції надзвичайної впевненості в собі та спрямуванню своїх дій на досягнення чітко окресленої перспективи та ціннісно-орієнтованої мети. Крім того, харизматичний лідер вирізняється винятковими комунікативними навичками, ораторськими здібностями та ефективним використанням засобів масової комунікації.

Зазначається також, що перелік рис характеру харизматичного лідера є досить відносним, оскільки харизматичність політика значною мірою пов'язана з низкою історичних, соціокультурних та конкретно-політичних обставин [3, с. 124]. Дослідники феномена харизми (С. М. Зінев, І. В. Кравченко, Й. Штайрер) у різних галузях знання (філософія, психологія, політика, лінгвістика) погоджуються з тим, що, незважаючи на особистісні якості харизматичного індивіда, його лідерський потенціал актуалізується лише у певному багатоаспектному позамовному контексті (час, культура, політична ситуація тощо).

Саме тому при дослідженні харизматичності конкретного політичного діяча слід зважати на психофізіологічні, соціокультурні та функціонально-прагматичні фактори, які впливають на особливості його характеру й поведінки та специфіку вербального й невербального оформлення його мовлення. Важливим у зв'язку з цим є урахування психотипу політичного діяча, який, згідно з відомою дихотомією особистості К. Юнга, може бути екстравертом або інтровертом. Наголосимо при цьому, що за результатами вивчення комунікативної поведінки лідерів-інтровертів встановлено, що не існує суто інтровертивних чи екстравертивних особистостей [1, с. 24]. Зазначається, що інтровертність та екстравертність особистості, взаємодіючи з іншими її рисами та набутим комунікативно-когнітивним досвідом, виявляють свої варіантні реалізації, тяжіючи до певного психотипу з елементами іншого [там само, с. 25].

Результати психолінгвістичних досліджень дозволяють констатувати, що в екстравертивної особистості є схильність до самопожертви на користь співрозмовника та тенденція до асимілювання з ним. На рівні тексту це виявляється через дискретність опису ситуацій, більший зв'язок між діалогічними єдностями, але меншу послідовність у розвитку теми діалогу [10, с. 72], перескакування з теми на тему та наявність семантичних помилок [4, с. 461]. Екстраверти проєктують свої думки й почуття назовні, черпають і фокусують свою енергію на людях і предметах, міркують, переважно, вголос та говорять набагато більше, ніж інтроверти. В усному мовленні та під час промов екстраверти вважають за природне використовувати радше займенник «ми», ніж «я», відносячи себе до певного співтовариства [10, с. 73], та вживати лексичні одиниці конкретної референції [4, с. 461]. Синтаксична структура мовлення екстравертивної особистості вирізняється наповненням сурядними сполучниками та частим емпатичним порушення синтаксичного порядку [10, с. 73], у той час, коли самі речення є значно коротшими і простішими, порівняно з мовленням інтровертів [4, с. 461]. Лексичне наповнення висловлень екстравертивних особистостей характеризується меншим різноманіттям та використанням стилістично знижених лексичних одиниць [4, с. 461] і подекуди просторіч. Оскільки мовлення такого психотипу є переважно контекстно-обумовленим, то йому притаманне вживання дейктичних елементів, зокрема займенників, дієслів, прислівників і вигуків та водночас менша рекурентність артиклів, заперечень і числівників [там само].

Мовлення інтровертів, як зазначається у праці [10, с. 72], характеризується використанням лексики з більш абстрактним значенням, дотриманням синтаксичних норм, наявністю чітких причинно-наслідкових зв'язків при описі ситуацій та внутрішніх переживань людей, послідовного розвитку теми діалогу та її предметно-аргументованого викладу. Увага інтровертів спрямована на їхній внутрішній світ, тому вони, як правило, ретельно обмірковують думку, перш ніж висловити її. Вони говорять набагато менше екстравертів, проте їхні судження є більш глибокими і доказовими. Дослідники одностайні щодо того, що мовленню інтровертивних особистостей властиві більш складні та довші синтаксичні конструкції. Зазначається, що інтроверти мають значно багатший словниковий запас, яким вони особливо вправно оперують у формальних ситуаціях спілкування та в умовах психологічного тиску [2, с. 361]. На відміну від екстравертів, під час виголошення промов інтроверти зазвичай вживають займенник «я», привертаючи увагу аудиторії до своєї особистості [10, с. 73].

Зауважимо при цьому, що, як показало наше дослідження, під час вивчення мовлення харизматичних політиків-представників зазначених психотипів необхідно також урахувати і специфіку політичного дискурсу. Такий тип дискурсу розглядається як вербальна комунікація, перебіг якої відбувається у певному психологічному й соціальному контексті, в якому мовець і реципієнт набувають конкретних соціальних ролей відповідно до їхньої участі й ролі у політичній сфері.

Традиційно виокремлюють такі цілі політичного дискурсу: боротьба за владу, а також стимулювання, спонукання й інформування аудиторії для формування спільного з оратором розуміння дійсності, щоб запевнити її у правильності змальованої ним картини світу, що й передбачає наявність емоційної складової такого дискурсу [5, с. 33]. Крім того, політичний дискурс належить до інституціонального виду спілкування і вирізняється тим, що адресат комунікації у переважній більшості випадків є масовим, рідше груповим і ще рідше – індивідуальним [9, с. 60-61]. Спираючись на масовість адресата політичного дискурсу та специфіку його мети (боротьба за владу), функцію політичного дискурсу визначають як контроль над поведінкою електорату [5, с. 37]. Саме для реалізації прагматичного спрямування своєї комунікативної діяльності харизматичні політичні особистості оперують комплексом відповідних мовних і позамовних засобів.

Так, Д. Трамп як яскравий представник харизматичного політика-екстраверта, часто висловлює необмірковані емоційно-забарвлені думки. Для його промов характерною є непослідовність викладу думок, швидка зміна та об'єднання тем, простий синтаксис, що є

притаманним мовленню екстравертивної особистості, яка не схильна до чіткого формулювання синтаксичної структури через високий рівень емоційно-прагматичного потенціалу мовлення. Ілюстрацією цього може слугувати уривок з відомої «ядерної» промови Д. Трампа, виголошеної у 2016 році під час президентської кампанії, коли протягом 90 секунд у непослідовному порядку з порушенням логічних і синтаксичних норм кандидат у президенти критикував ядерну угоду з Іраном, розповідаючи про наукові та професійні досягнення його дядька, його власну освіту, неповажне ставлення республіканців до демократів, американських полонених, звільнених Іраном унаслідок підписання угоди, а також про ставлення до «перських» жінок та їхню участь у перемовинах з підписання цієї угоди. Аналіз уривку показав, що усі тематичні розгалуження промови практично непов'язані між собою засобами когезії та когерентності: *Look, having nuclear—my uncle was a great professor and scientist and engineer, Dr. John Trump at MIT [...] —you know, if you're a conservative Republican, if I were a liberal, if, like, OK, if I ran as a liberal Democrat, they would say I'm one of the smartest people anywhere in the world—it's true!—[...] but you look at the nuclear deal, the thing that really bothers me [...] ([...], but when you look at what's going on with the four prisoners—now it used to be three [...]; [...] they haven't figured that the women are smarter right now than the men, so, you know, it's gonna take them about another 150 years—but the Persians are great negotiator [...]) [6].*

За результатами нашого дослідження з'ясовано, що найбільш уживаними засобами вираження емоційної складової мовлення екстравертивної харизматичної політичної особистості є емоційно-забарвлені прикметники, які інтенсифікують максимально негативні чи виключно позитивні характеристики означуваного явища (*bloodthirsty killers; brutal regime; disastrous, weak, and incomprehensibly bad deal; extraordinary progress; incredible change; horrible, horrific civil war; bloody agenda; groundbreaking U.S.-Mexico trade; major border wall* тощо). Вибір таких лексичних одиниць, як наприклад у промові на Засідання Генасамблеї ООН, свідчить про екстравертивність особистості оратора, який не може залишатися байдужим до описуваних подій, а завжди висловлює своє емоційно-оцінне ставлення.

Наступними за частотністю серед лексико-семантичних засобів, притаманних мовленню харизматичних політиків-екстравертів, зареєстровано абстрактні іменники (*chaos, death, and destruction; governance, control, and domination; prosperity, stability, and security; extortion and intimidation; suffering, corruption, and decay*) та перформативні дієслова (*to plunder into, to enrich, to embezzle, to rip off, to boom, to target, to fight, to exploit, to hurt*).

Іншим засобом вияву екстравертивності харизматичного політика є часте застосування найвищого ступеня порівняння прикметників з метою приниження ворогів/опонентів чи представлення оратора та його аудиторії у найкращому світлі: *The United States is the world's largest giver in the world, by far, of foreign aid; But I'm not happy with the Iran deal, I think it's one of the worst deals ever made, I think it's one of the dumbest deals I've ever seen, one of the dumbest, in terms of a deal.*

Синтактико-семантичні засоби вираження емоційної складової мовлення не є властивими екстравертивним харизматичним політикам, оскільки вони не мають схильності до чіткого вибудовування синтаксичної структури своїх промов. Так, для мовлення Д. Трампа характерним є вживання простих речень з асидентичним зв'язком або складносурядних речень, об'єднаних сполучниками сурядності, а також синтаксичних повторів та еліптичних речень, що надають мовленню певного неофіційного звучання: *Nobody should like it. We defend many of these nations for nothing, and then they take advantage of us by giving us high oil prices. Not good.*

Крім того, притаманне екстравертам тяжіння до неофіційного стилю спілкування відображається у мовленні Д. Трампа за рахунок уживання просторіч та стилістично зниженої лексики, наприклад: *the dumbest deals; [...] and it is fellas [...]*, вигуків (*[...] they try—oh, do they do a number [...]; Oh sure, I know that*), а також експлетивних слів і виразів (*[...] you know, if you're a conservative Republican, if I were a liberal, if, like, OK [...]*).

Незважаючи на поширену думку про те, що інтроверти не мають лідерських якостей, останні дослідження у галузі психології, маркетингу та бізнес адміністрування доводять, що інтроверти можуть бути успішними лідерами і у бізнесовій сфері, і у сфері політики [11, с. 1401].

За результатами нашого дослідження специфіки організації мовлення Б. Обама встановлено, що харизматичний політик-інтроверт найбільше послуговується лексико-семантичними засобами для здійснення прагматичного впливу на аудиторію. Так, з'ясовано, що завдяки предметній спрямованості мовлення політика-інтроверта, у його промовах переважають іменники на позначення абстрактних явищ (*faith, dignity, struggle, loss, conviction, life, liberty, happiness, freedom, citizenship, diversity, openness* та ін.). Наступними за рекурентністю було зареєстровано емоційно-забарвлені іменники (*faith, dignity, struggle, loss, conviction, life, liberty, happiness, freedom, citizenship* тощо), частотність яких лише дещо перевищує перформативні дієсла (*to unleash, to destroy, to win, to restore, to educate, to create* та ін.).

Було виявлено також, що промови Б. Обама вирізняються широкою варіативністю синтактико-семантичних засобів, які слугують здійсненню прагматично-сугестивного впливу на аудиторію. Оскільки, як зауважувалося, інтроверти тяжіють до більш логічної побудови своїх висловлень та дотримуються мовних норм, то промови Б. Обама характеризуються наповненням засобами зв'язності, наприклад: *To begin with, our democracy won't work without [...]; I, first of all, want to thank all of you [...]*. Для його промов властивим є також прийом синтаксичного висунення, спрямований на підвищення ступеня емоційності висловлення та закріплення конкретної думки у свідомості реципієнта: *For blacks and other minority groups, it means [...]; For white Americans, it means [...]; For native-born Americans, it means [...]*.

Як свідчить виконаний аналіз, мовлення харизматичних політиків екстра- та інтровертивних типів особистості маркується диференційними ознаками лексико-семантичного та синтактико-семантичного рівнів мови. Водночас, деякі специфічні ознаки мовлення цих двох психотипів нівелюються саме в умовах виголошення політичних промов. Так, зокрема, вживання особових займенників «я» і «ми», які традиційно відображають, відповідно, егоцентризм інтроверта та орієнтацію екстраверта на оточуючих, було кваліфіковане як неприйнятне мовленню аналізованих харизматичних політиків. Це пов'язано з тим, що, незалежно від психотипу, харизматичний політичний лідер, апелюючи до певної аудиторії, свого електорату чи послідовників, завжди асоціює себе з такою аудиторією.

Висновки. Виконане дослідження вербальної організації мовлення харизматичних політичних діячів свідчить про існування, як мінімум, двох моделей їхньої комунікативної поведінки: екстравертивної моделі, яка вирізняється емоційно-експресивною реалізацією лексико-семантичного рівня мови, та інтровертивної, що характеризується актуалізацією емоційно-нейтральних лексичних одиниць та варіативністю синтаксичних конструкцій мовлення.

Установлено, що мовлення харизматичних політиків-екстравертів відображає їхню емоційність, нестриманість та реактивність, які виявляються, головним чином, на рівні логічної організації тексту, синтаксичної будови висловлень та їхнього лексичного наповнення. Промови таких харизматичних політиків часто втрачають свою логічну побудову через швидку зміну тем та відсутність засобів зв'язності тексту. Навіть в інституційному політичному дискурсі екстраверт тяжіє до неофіційного стилю, що відображається у використанні стилістично зниженої лексики, просторіч, вигуків та експлетивних слів і висловів, а також у переважанні емоційно-забарвлених прикметників.

Мовлення інтровертивних харизматичних політичних діячів, на відміну від екстравертів, вирізняється логічною структурою, дотриманням мовних норм та реалізацією зв'язності висловлень у межах тексту. Синтактико-семантичний рівень організації мовлення інтровертів характеризується широкою варіативністю типів речень та синтаксичних структур.

Перспективність подальшого дослідження мовлення харизматичних особистостей різних психотипів полягає в можливості обґрунтування когнітивних основ механізмів взаємодії

комплексу мовних і позамовних засобів під час реалізації комунікативно-сугестивного впливу на масову аудиторію.

References

1. Cain, Susan. 2013. *Quiet: The Power of Introverts in a World That Can't Stop Talking*. Portland: Broadway.
2. Dewaele, Jean-Marc, and Furnham, Adrian. 2000. "Personality and speech production: a pilot study of second language learners". *Personality and Individual Differences* 28:355–365.
3. Kiuru, Konstantin. 2006. "Diskurs issledovaniye kharizmatichnosti politika" [Discourse Analysis of the Politician's Charisma]. *Vestnik Yuzhno-Uralskogo gosudarstvennogo universiteta* 8(63):122–126.
4. Mairesse, François, and Walker, Marilyn, and Mehl, Matthias, and Moore, Roger. 2017. "Using Linguistic Cues for the Automatic Recognition of Personality in Conversation and Text". *Journal of Artificial Intelligence Research* 30: 457–500.
5. Mikhajlova, Olha. 2009. "Politicheskii diskurs: spetsifika manipuliativnogo vozdeistviya" [Political Discourse: Manipulative Influence Specificity]. Moscow: Knizhnyi dom "LIBROKOM".
6. Mikkelsen, David. "Donald Trump's 'Nuclear' Speech". Accessed November 20th, 2020. Mode of access: <https://www.snopes.com/fact-check/donald-trump-sentence/>
7. Petliuchenko, Natalia. 2009. *Kharyzmatyka: movna osobystist i dyskurs*. Odesa: Astroprint.
8. Rosenberg, Andrew, and Hirschberg, Julia. 2009. "Charisma perception from text and speech". *Speech Communication* 51: 640–655. DOI: doi:10.1016/j.specom.2008.11.001.
9. Sheigal, Yelena. 2000. "Semiotika politicheskogo discursa" [Semiotics of Political Discourse]. PhD diss., Volgograd.
10. Stupina, Tatiana. 2017. *Teoria diskursa*. Saratov.
11. Zolali, Soodeh, and Vatankhah, Hamidreza and Ghasem Hatami. 2014. "Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences", 4 (S3):1401–1406.

Бойченко Марія. Вербальні засоби актуалізації мови американських харизматичних політиків різних психотипів. В статті по результатах лінгво-стилістического аналізу текстів публічних виступів американських харизматических політиків, относящихся к екстра- и інтровертированному типам личности, установлен инвентарь вербальных средств, характерных для их публичной речи. Рассмотрена суть феномена харизмы с учётом его многоаспектного междисциплинарного характера, а также обобщены качества, отличающие харизматического политического лидера. Выяснено, что не существует одного типа харизмата, а степень проявления харизматичности отдельной политической личности обуславливается рядом психофизиологических, социокультурных и политических факторов. По результатам обобщения теоретических и экспериментальных факторов взаимосвязи между психологическими характеристиками человека и его речью признано целесообразным рассмотрение двух моделей коммуникативного поведения харизматических политических деятелей, характерных, соответственно, для интровертов и экстравертов. Путём лингвостилистического анализа публичных выступлений американских харизматических политиков, относящихся по данным экспертов к экстравертированному и интровертированному типам личности, выяснено, что речь экстраверта является более экспрессивной, отличается лингвостилистическими признаками неофициальности и квалифицируется как менее структурированная менее логично построенная по сравнению с речью интроверта. Интроверты характеризуются логическим структурированием высказываний и чётким следованием языковых и стилистических норм коммуникации. К дифференциальным признакам речи экстравертированных харизматических политиков относятся нарушение синтаксических и лексических норм, использование стилистически сниженной лексики и просторечий, в то время, как речь интровертированных харизматических политиков отличается развёрнутыми и вариативными синтаксическими конструкциями и богатым лексическим составом. Установлено также, что на специфику актуализации устной речи харизматических политических личностей влияет форма политического дискурса, которая может нивелировать языковое и стилистическое проявление экстравертированности и интровертированности политической личности.

Ключевые слова: харизма, политический дискурс, вербальные средства, дискурс анализ, экстраверт, интроверт, психотип.

Boichenko Mariya. Verbal Means Realising the Speech Produced by Charismatic American Politicians of Different Psycho-Types. By analysing the speeches of charismatic American politicians belonging to extraverted and introverted psycho-types, the author came up with the inventory of verbal means characterising their public speech. The article highlights the phenomenon of charisma within the framework of its multi-aspect and multidisciplinary nature as well as summarises distinctive qualities of a charismatic political leader. It has been found out that it is impossible to describe a definite type of a charismatic personality, while the degree of charisma manifestation for a political personality is conditioned by a number of psychophysiological, sociocultural and political factors. Based on the results of summarising theoretical and experimental data on the interrelation between a person's psychological characteristics and their speech, it is deemed reasonable

to consider two communicative behaviour models distinctive for charismatic politicians of introverted and extraverted psychotypes respectively. By analysing the speeches of charismatic American politicians, who belong to extraverted and introverted personality types according to the expert data, it is found out that, on the one hand, the extraverted speech tends to be more emotional, it is characterised by the linguo-stylistic markers of informality and is described as less structured and less logical as opposed to the introvert's speech. On the other hand, the introverts structure their utterances more logically abiding by the linguo-stylistic norms of communication. The distinctive features of the extraverted politicians' speech comprise the deviations from syntactic and lexical norms and an ample use of the conversational vocabulary; while the speech of an introverted politician is characterised by the variety of elaborated syntactic constructions and rich vocabulary. The study revealed that the actualisation of the charismatic politician verbal speech is conditioned by the form of a political discourse that can modify the distinctive linguo-stylistic manifestation of a political personality being of an extraverted or introverted type.

Key words: charisma, verbal means, political discourse, discourse analysis, introvert, extrovert, psycho-type.

УДК 811.111'38]:003:378.016

Олена Ботвінко-Ботюк, Еліна Коляда

ДО ПИТАННЯ НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗВО

Стаття присвячена питанням викладання академічного письма англійською мовою студентам закладів вищої освіти. На сьогодні важливим завданням вищої школи України є підвищення якісного рівня мовної підготовки фахівців і їхнього вміння застосовувати отримані знання у практичній діяльності. Здобуття вищої освіти передбачає належний рівень володіння англійською літературною мовою і насамперед її науковим стилем. Знання норм і канонів сучасного англійського наукового стилю і вміння презентувати наукові здобутки англійською мовою уможливають українських фахівців активно спілкуватися із зарубіжними колегами. Відтак постає необхідність формування здатності студентів виражати власні думки в письмовій формі відповідно до жанрових і стилістичних особливостей англійських письмових текстів і до соціокультурних особливостей англійського соціуму.

Донедавна основним недоліком концепції навчання іноземної письмової мови в Україні було те, що вона реалізувалася переважно на рівні засвоєння граматичних навичок і вмінь, що негативно позначалося на якості формування навичок і умінь формулювання письмового висловлювання іноземною мовою.

Навчання студентів академічного письма англійською мовою передбачає врахування відмінностей англійського наукового письма порівняно з українським.

Найбільш прийнятною для формування компетентності в академічному письмі є інтеграція двох основних підходів: 1) підходу, орієнтованого на продукт, що являє собою зв'язний текст, оформлений без граматичних, лексичних та стилістичних помилок, який є результатом аналізу, імітації та трансформації тексту-зразка, запропонованого вчителем і 2) процесуального підходу до навчання писемного мовлення, орієнтованого на автора письмового твору та процес його створення, основними характеристиками якого є планування писемного висловлювання з урахуванням комунікативного наміру, зверненість до читача, перегляд та коригування змістової та мовної складових тексту для забезпечення бажаного результату.

Надзвичайно важливим є формування у студентів навичок академічної грамотності, культури академічної доброчесності, які необхідні для успішного провадження науково-дослідницької та науково-навчальної роботи.

Ключові слова: академічне письмо англійською мовою, науковий стиль, академічна доброчесність, навчання, підхід.

Вступ. Кожен народ репрезентує свої досягнення в науці, освіті, техніці, культурі через мову – специфічну знакову систему, складний вербальний код, який обслуговує соціум для здійснення насамперед основних операцій з інформацією: її створенням, зберіганням, трансляцією, опрацюванням, трансформацією тощо. Наскільки ми знаємо цей код, настільки ми ясно, точно, нормативно формуємо свої думки та адекватно розуміємо інформацію інших. Наука більше, ніж будь-яка інша сфера людської діяльності, потребує інтернаціональних мов. Такими мовами від раннього середньовіччя були латина, французька, німецька [7, с. 45]. У сучасному глобалізованому світі англійська мова є своєрідною *lingua franca* науки, техніки та частково освіти. Особливо важливу роль вона відіграє в науковій писемній комунікації [11, с. 7].